

III. del (str. 31—38), kateremu bi brez drugega lahko pridružil »Izzvene le pesmi« (str. 43—48) zadovolji še najbolj (Šumeči školjki, Luč srca, Vrnitev iz suženjstva, V mraku, Starec spomladi, Jesen). »Vrnitev iz suženjstva« je gotovo naša najboljša »begunska«:

Kot črna noč se v dušo mi preljuje
mračan spomin bolešno grenkih dni,
ko v sponah ločil se od domačije
naš rod, prejščal v njih vse dni, noči —
v solzah oko je ob slovesu mrlo,
ob tebi stal sem, plakal tih in nem,
Jeruzalem, Jeruzalem!

Sedeli v vrbah smo ob Babilonu,
objokovali tvoj pogin in greh.
Pa deli so: »Zapojte o Sijonu!
Zapojte nam o njega slavnih dnehi!« —
Kako naj poje, kogar v zemlji tuji
duši jeklene sužnosti objem?
Jeruzalem, Jeruzalem!

In glej, zdaj vračamo se, hči Sijona,
oči strme nam v tvoj bodoči kras.
Le smešite nas vrage iz zaklona!
V levici meč kot gad preti na vas.
A desna, ti, nam zidaj novo slavo,
da vstane Sijon, vzide luč očem,
Jeruzalem, Jeruzalem!

Z »Nočnimi melodijami« (str. 51—55) in »Martovim bičem« (str. 59—77) so napolnjene strani. Zadovoljijo k večjemu »Vereščagin: Spomenik vojne« (str. 59) in »Trubeckoi: Ki se z mrhovino rede...« (str. 72).

V Kuretu, kakršen se nam je predstavil, ni nič samoraslega in vtis imam, da se je prenačil. V besedi in motivih se še očitno pozna šola in vpliv: predvsem Medvedov in potem zapovrstjo Gregorčičev, Župančičev in tudi Pregljev. Umerjen je in zdi se, da mu ni do novih poti. Toda če naj bo njegova pesem, ki jo je po Aškerčevu označil:

Moja pesem ni pesem poldneva,
Moja pesem je pesem temin,
krik duše, ki jo razgoreva (!)
hrepenenje po zarjah višin.

Moja pesem ne kliče vstajenja,
žalostinka je, hčerka grobov,
je tožba o zlobi življenja,
tolažnica v objemu mrakov.

Moja pesem je pesem osvete
za kri izsesano in moč,
je vampir, ki jeze poln svete
s krvjo se maščuje za noč. (Str. 25.)

se mora še vsebolj poglobiti in začeti z drugačno besedo in barvo!

Knjigi so priloženi »Popravki«, ki pa niso popolni. Ločila in še to in ono bi trebalo tudi popraviti!

Dr. Joža Lovrenčič.

Fr. Ločniškar: **Srca malih.** Povesti za mladino. Ljubljana 1918. Založba tiskarne Makso Hrovatin. Str. 87. Cena K 3.—.

Naše mladinsko slovstvo je še vedno revno. Ne vem, ali ni zmisla zanj, ali zadostujejo našim malim »Vrtec« z »Angelčkom« in »Zvonček«. Mislim, da prvo. In zato se človek začudi in vzveseli, če more vsaj vsako leto pozdraviti — eno mladinsko knjigo.

Ločniškar je znan mladinski pesnik in pisatelj. V »Angelčku«, »Vrtcu« in »Zvončku« se je oglašal leto za letom (Slavko Slavič, Taras Vasiljev, Borisov). Borisov je izdal že pred leti zbirko pesmi in kmalu potem Taras Vasiljev »Iz raznih stanov«, ponatis iz »Vrtca«. Pred Božičem pa je izbral nekaj povestic in jih poslal srcem malih, ki so jih lahko vesela. Lahko in prijetno piše Ločniškar in iz ljubezni. Motivi, ki jih obdeluje v 9 povesticah, so pestri, in otrok se ne bo dolgočasil ob njih. Starši pa naj ne prezro vzgojnih problemov in direktiv, ki jih je pisatelj med vrstami naznanil njim, n. pr. v »Hribarjevem Nandetu«, v tragičnem »Martinku in njegovi materi«, in »Strženov Janez« in »Zakaj ga ni bilo...« bosta vse bolj vplivala ko še tako dobro razlagan abstinenčni katekizem.

Knjigo priporočam.

Dr. Joža Lovrenčič.

Dr. Josip Lovrenčič: **Brstje iz vrta slovenskega pesništva**, izdala Mohorjeva družba, 8°, 96 strani. — To knjigo smo željno čakali. Naslov »cvetje« nas je prevaril, da smo mislili, da dobimo antologijo naših najboljših pesnikov. Slišal sem, da zbiratelj ni imel tega namena pred očmi; on da se je oziral samo na domoljubne pesmi, ki naj bi se okrasile s slikami pesnikov in njih rojstnega kraja, da bi s tem vplivali na narodni čut naših obmejnih bratov in jih navdušili. To je vsekakor zelo plemenita misel, in škoda, da se ni izvršila; seveda, naslov ni bil pravi, naslov pomeni toliko kot antologija, samo da je ljudsko razumljivo povedano, katero čakamo tako željno. Mohorjeva družba, ki ima vedno ozire na želje ljudstva, na tiskarno, na vojno itd., je preprečila to in ono — oboje. Lovrenčičev literarno historični uvod je zavrnila, raztrgala, porazdelila po sredi, kakor se ji je ljubilo, brez načrta, brez zmisla. Tiskarna je dejala: toliko velika mora biti krava — in kravo so napravili ravno tako veliko. Zbiratelja, ki se je gotovo bojeval z Družbo radi Prešerna, zadeva krivda, da se je dal na knjigo podpisati in da je zatajil »Ilirijo oživljeno«. Priznati si moramo, da je bilo v nas pogosto več bojazljivosti kot nevarnosti. Knjiga pa je kot taka javen kulturni škandal in nobena beseda je ne opraviči. Če ni mogla iziti taka, kot mora biti, čemu izide? Te knjige ne moremo dati mladini. Tujcu tudi ne — dali jo bomo sicer, ker smo pokvarjeni dovolj, a kaj si bodo mislili o našem pesništvu in naši kulturi, izveste, če pogledate v knjigo. Berite uvod, ki je »klasičen«: »Vsakega pesnika in pesnice življenje bi se imelo lepo mikavno opisati, doba, razmere in delovanje jasno orisati. Pesnikov trudoljubno delovanje naj bi nas podžigalo, njih ljubezen za vse dobro, lepo in blago nas nemala in ogrevala.« Dosti! Naj sodi vsak sam! Koseski ima v knjigi pet celih strani, Aškerc pa dve. Če so izpustili župančiča, Ketteja, Murna, Cankarja, Sardenka in druge pesnike, naj bi že bilo, če bi vedeli, da so delali po nekem načrtu; a naj bi povedali, kaj so hoteli? Ali so nam hoteli predstaviti samo umrle? Kje je tedaj Medved? Ali samo stare? Kje je tedaj Medved? Seveda: knjiga mora imeti gotovo dolžino, ko je ta dolžina napolnjena,

tedaj se odseka in mir besedi! Tako je ostala knjiga brez glave in konca — Mohorjeva družba je pokazala, da tudi nima glave in ne vé, kaj dela, a mislim, da bo konec že dobila, če bo plavala v ti smeri dalje. Vemo, da je Družbi vseeno, če govorimo z njo v rokavicah ali grdo in odkrito, ker ne govorimo danes prvič in tudi ne mi edini. Prosili bi jo samo, da naj knjige piše in sestavlja ter predugači oni, ki je potem odgovoren zanje — književnik in ne kopitar. Ko se bo zgodilo to, bo mogoče pisati stvarno kritiko. Danes pa tega ni mogoče!

France Bevč.

Dr. Ivan Pregelj: **Valentin Vodnik**, prvi slovenski pesnik, svojemu narodu. Zbirka iz njegovih književnih del. V Ljubljani 1919. Založila SKSZ. Str. 47. Cena K 1-50. — Drobna knjižica je namenjena predvsem predavateljem po naših izobraževalnih društvih za letošnje stoletnico Vodnikove smrti; zato poudarja zlasti dve velevažni ideji: Vodnik je pomagal pri politični tvoritvi Jugoslavije kot pesnik »Ilirije oživljene«, ki je imela velik vpliv na poznejše naše slovstvo, in bil je delavec na socialnem polju že takrat kot organizator narodnega šolstva, časnikarstva in poljudnega znanstva. Potrebna je bila ta knjižica ne samo za predavatelje, ki najdejo vso snov lepo razdeljeno v deset kratkih točk, ampak tudi deklamatorjem; zakaj kje naj bi iskali »Ilirijo oživljeno«, ki je strahopetna Mohorjeva družba ni sprejela v »Brstje«?

J. D.

Koledar (Vestnik) XXXIII. šolske družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za navadno leto 1919. Izdalo in založilo vodstvo. Cena K 4.—. V Ljubljani. Tisk »Narodne tiskarne«. 1918.

Koledarji šolske družbe sv. Cirila in Metoda bodo bridek in lep spomin na prošlost. Bridek, ker bodo zgovorna priča, kako smo bili proti vsem zakonom pravičnosti v najvažnejšem narodnem vprašanju — šolstvu brezpravni in zatirani; vesel in lep spomin, ker bodo govorili o jasni zavednosti našega ljudstva in njegovi požrtvovalnosti. Zlasti Primorje s Trstom, za katerega danes trepečemo, ostane v teh analih solnčna stran. Priznati moramo, da je družba v obmejnih krajih dosti, dosti napravila in da ni nje majhna zasluga, če danes z mirno dušo trdimo: obmejni kraji zasedenega ozemlja so naši! Družba je opravila svojo nalogo in upamo, da preidejo že s prihodnjim šolskim letom vsi njeni zavodi v državno upravo, ki bo morala tudi sicer prevzeti manjšinsko delo.

Z leposlovnega in literarnohistoričnega stališča bi ne bilo o koledarju ničesar poročati, da ni priobčil treh drobnih Meškovih pesmic in njegove aktualne meditacije — članka o »Veri, upanju in ljubezni«, ter zanimivih podatkov »Iz življenja Podlimbarskega« od I(vana) V(rhovnika). Rodoljubni pesmici Manice Komarove pač ne zaslužita pozornosti, ker res nista več ko rodoljubni.

V ostalem se družba spominja umrlih dobrotnikov in delavcev v sliki in besedi.

J. L.

Pavel Bourget: Zmisel smrti. Iz francoščine prevedel Andrej Kopitar. Izdala in založila Leonova družba v Ljubljani, 1918. Tisk Katoliške tiskarne. Str. 156.

L. 451. po Kr. so bili na Katalonskem polju poraženi divji Huni. Kaj bi se bilo zgodilo z zapadno civilizacijo v nasprotnem slučaju, ako bi bili Rimljani poraženi? V septembru l. 1914. so bili na istem Katalonskem polju (ob reki Marni, Châlons sur-Marne) poraženi Huni 20. stoletja. Kaj bi se bilo zgodilo z zapadno civilizacijo (in kaj pred vsem z nami, Slovenci!) v nasprotnem slučaju, ako bi bili poraženi Francozi? Ob sami misli na tisto možnost nam trepeče srce. Tako pa je že drugič reka Marna rešila svobodo človeštva: dovršil se je ob njej boj med svetovnim gospodstvom enega naroda ter — upajmo — svobodo vseh, tudi majhnih narodov. Kakor naša Soča si nam in nam boš večno draga, reka Marna! — Boji ob Marni v poletju 1914 tvorijo ozadje tega najnovejšega Bourgetovega romana, izišlega v avgustu 1915. Že vsled te okolnosti postane francoska knjiga v hipu tudi naša knjiga. Ali ob istem času se vrši v ospredju romana tudi boj, boj med vero in nevero, boj med nevernim kirurgom Ortegom, sicer velikim dobrotnikom trpečega človeštva, ter vernim častnikom Galikom, sinom živoverne bretonske zemlje, junaškim borcem za veliko Francijo. Nešteto mož in fantov umira v ozadju; pa tudi v ospredju umirata oba glavna junaka romana: Orteg vsled črevesnega raka, Galik vsled strela v glavo, dobljenega ob Marni. Pa kakó različno se vedeta v trpljenju, v očigled smrti! Dr. Orteg svojo usodo, da mora umreti, ko bi mogel na svoji kliniki za živčnoranjene toliko koristiti; v smrti ne vidi zmisla, le dolgo spanje, nič, nirvana ji sledi; bolečine si lajša z morfijem. Duševno in telesno propada. Galik nasprotno se dviga z rastočim trpljenjem: brez morfija, ob polni zavesti hoče trpeti; v trpljenju, smrti vidi velik zmisel: dolg poravnani, svoj in drugih. Ko se Orteg sklicuje samó na vidna dejstva, češ, da je ves nadnaravni svet prazen nič, mu Galik odgovarja, da je blagodejni vpliv krščanske vere baš v teh ljutih bojih tudi dejstvo, vidno, očito (prim. n. pr. str. 22 nsl., kjer cel polk poklekne, da prejme pred bitko odvezo, ali str. 89 nsl., poročilo o junaški smrti Frana Delano, tudi sina bretonske zemlje, ki mu zaupanje v Srce Jezusovo vliva nadčloveško moč v strašnem klanju na nož). Če torej Orteg pravi (str. 66): »Svojo misel podvrži dejstvu in bodi pripravljen, da jo opustiš ali popraviš ali izpremeniš, kakor te bo počulo opazovanje pojavov« — naj slavni učenjak to res izvrši, naj revidira svoje brezversko stališče ter pripozna, da ta pojav izvira od Boga, da je torej nadnaraven. Toda zaman, dr. Orteg ne uvidi več svoje nedoslednosti... Med obema junakoma koleba tretja oseba romana, Katarina, žena kirurгова, plemenita Francozinja, polna sočutja do trpečih vojakov, tuja vsakemu razveseljevanju ob času trpljenja, osebnost, risana s posebno ljubeznijo, tako, da že iz tega slučaja razumemo, zakaj je Bourget ljubljenelec zlasti francoskega izobraženega ženstva. V začetku romana tudi Katarina, pač pod vplivom obožavanega moža, ne vidi v trpljenju, v smrti nobenega zmisla; že hoče — možu na ljubo — z njim vred umreti; ali ko gleda Galika, bratranca svojega (tudi ona je Bretonka), kako junaško trpi, najde zmisel smrti in trpljenja, najde zopet krščansko vero ter se posveti po moževi smrti strežbi bolnikov.

Bourgetov roman je »Knjiga o življenju« Ušeničkova v drugi obliki. Prevajalcu in Leonovi družbi smo